

СПАДКУВАННЯ КРІОКОНСЕРВОВАНОГО РЕПРОДУКТИВНОГО БІОМАТЕРІАЛУ ЛЮДИНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Крушельницька Ганна Леонідівна,

orcid.org/0000-0001-9934-6973

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені
академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України

У статті відзначається актуальність закріплення у цивільному законодавстві поняття та правового режиму біоматеріалу людини. У зв'язку із цим аналізуються положення проекту Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої. Відзначається проблема неврегульованості визначення подальшої долі кріоконсервованого репродуктивного біоматеріалу та ембріонів людини *in vitro* у випадку смерті особи (осіб), від якої вони походять.

Автором досліджується актуальна вітчизняна судова практика з розгляду питань щодо переходу прав на кріоконсервований репродуктивний біоматеріал та ембріони людини *in vitro*. Відзначається, що суди вирішують спори щодо можливості посмертного використання кріоконсервованого репродуктивного матеріалу пацієнтів, ґрунтуючись на нормах щодо захисту особистих немайнових прав осіб. Водночас підкреслюється, що такий підхід є не зовсім вдалим у контексті посмертної репродукції, оскільки доцільніше використовувати положення спадкового права, на що вказують як вже запроваджені зміни у чинному законодавстві, так і проекти законів у сфері допоміжних репродуктивних технологій.

У статті відзначається, що зважаючи на мету здійснення кріоконсервації репродуктивного біоматеріалу та ембріонів людини *in vitro* і тісний генетичний зв'язок із померлим, видається, що включення таких об'єктів до складу спадщини не позбавлене біоетичних проблем, тому потребує окремого врегулювання. У зв'язку із цим пропонується за аналогією з положеннями статті 1227 ЦК України передбачити можливість переходу прав на кріоконсервований біоматеріал та ембріони людини *in vitro* у порядку сингулярного правонаступництва, за якого до правонаступника переходять окремі права та обов'язки.

Автором аналізується проблема переходу прав на кріоконсервовані ембріони людини *in vitro* у випадку, якщо вони належать подружжю або жінці та чоловіку, що не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою, на праві спільної сумісної власності. Досліджуються можливості спадкування кріоконсервованих ембріонів людини *in vitro* як за наявності зробленого за життя спільного розпорядження подружжя на випадок смерті, так і у разі його відсутності.

Ключові слова: об'єкти цивільних прав, об'єкти приватних відносин, біомедичні технології, біоматеріали, спадкування, допоміжні репродуктивні технології, ембріони людини *in vitro*.

Krushelnitska Hanna. Inheritance of cryopreserved human reproductive biomaterial: current issues of judicial practice

The article notes the relevance of consolidating the concept and legal regime of human biomaterial in civil legislation. In this regard, the provisions of the draft Law on Amendments to the Civil Code of Ukraine in connection with the update (recodification) of the provisions of Book One are analyzed. The problem of unregulated determination of the further fate of cryopreserved reproductive biomaterial and human embryos *in vitro* in the event of the death of the person (persons) from whom they originate is noted.

The author studies current domestic judicial practice on the consideration of issues regarding the transfer of rights to cryopreserved reproductive biomaterial and human embryos *in vitro*. It is noted that courts resolve disputes regarding the possibility of posthumous use of cryopreserved

reproductive material of patients, based on the norms for the protection of personal non-property rights of individuals. At the same time, it is emphasized that such an approach is not entirely successful in the context of posthumous reproduction, since it is more expedient to use the provisions of inheritance law, as indicated by both the already introduced changes in the current legislation and the draft laws in the field of assisted reproductive technologies.

The article notes that given the purpose of cryopreservation of reproductive biomaterial and human embryos in vitro and the close genetic connection with the deceased, it seems that the inclusion of such objects in the inheritance is not devoid of bioethical problems, therefore it requires separate regulation. In this regard, it is proposed, by analogy with the provisions of Article 1227 of the Civil Code of Ukraine, to provide for the possibility of transferring rights to cryopreserved biomaterial and human embryos in vitro in the order of singular succession, under which separate rights and obligations are transferred to the successor.

The author analyzes the problem of the transfer of rights to cryopreserved human embryos in vitro in the event that they belong to a spouse or a woman and a man who are not in a registered marriage to each other, on the right of joint ownership. The possibilities of inheritance of cryopreserved human embryos in vitro are investigated both in the presence of a joint disposition made during the spouses' lifetime in the event of death, and in its absence.

Key words: *objects of civil rights, objects of private relations, biomedical technologies, biomaterials, inheritance, assisted reproductive technologies, human embryos in vitro.*

Вступ. Як уже неодноразово зазначалося в попередніх авторських наукових дослідженнях, розвиток сучасних біомедичних технологій призвів до появи нових об'єктів біологічного походження, щодо яких складаються реальні цивільні правовідносини. Ще в Концепції щодо основних напрямів системного оновлення Цивільного кодексу України пропонувалося проаналізувати доцільність включення до переліку об'єктів цивільних прав низки об'єктів, поява яких зумовлена розвитком медицини (зокрема, біологічного матеріалу) [1]. І вже у проекті Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої, що 22 жовтня 2025 року був прийнятий Верховною Радою України за основу, навіть з'явилася обережна спроба прояснити правову природу людських біоматеріалів. Зокрема, вказаним проектом пропонується у ч. 2 ст. 177-2 ЦК України закріпити, що «Тіло людини, його частини, анатомічні матеріали не є речами і не можуть бути об'єктами приватних відносин, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або іншим законом. Відокремлені частини тіла людини, органи, тканини та біологічні матеріали можуть бути об'єктом цивільних прав лише у межах і порядку, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, за умови дотримання принципів поваги до людської гідності, права на тілесну недоторканність та заборони його комерціалізації» [2]. Незважаючи на те,

що запропоноване формулювання далеке від досконалості, оскільки не містить чіткого визначення поняття біологічних матеріалів людини, а сама норма характеризується бланкетним способом викладення, поява такого положення у проекті Закону про внесення змін до ЦК України як мінімум вказує на формування підходу, згідно якого біоматеріали людини у приватних правовідносинах загалом розглядаються як об'єкти цивільних прав, хоча і з певними «умовами» та «межами». Отже у законопроектній роботі спостерігаються позитивні зрушення у напрямку врегулювання об'єктивно існуючих суспільних відносин, пов'язаних із розвитком біомедицини. Між тим, за відсутності закріплення у цивільному законодавстві чітких дефініцій та розробки зрозумілого цивільно-правового режиму біоматеріалів людини в цілому та конкретних їх видів, з практичної точки зору суттєвих змін у сфері правового регулювання відносин, об'єктом яких є біоматеріали людини, не відбудеться.

Зважаючи на те, що біологічні об'єкти людського походження використовуються у різних біомедичних технологіях, варто відзначити, що найбільш «звичними» для сприйняття пересічних громадян стали допоміжні репродуктивні технології (ДРТ), які з інноваційних методів лікування безпліддя плавно перекочували у цілком традиційні. Саме тому суб'єкти права законодавчої ініціативи вже котрий рік не полишають спроб врегулювати низку

питань, пов'язаних із застосуванням ДРТ, що на сьогоднішній день залишаються поза законом. Одним із таких не врегульованих питань є доля кріоконсервованого репродуктивного біоматеріалу та ембріонів людини *in vitro* у випадку смерті особи (осіб), від якої вони походять, у зв'язку із чим між суб'єктами цивільних правовідносин виникають судові спори. Особливої актуальності це питання набуло у зв'язку із тим, що в умовах участі великої кількості військовослужбовців в обороні держави від збройної агресії, вони бажають зберегти свої статеві клітини з метою подальшого їх використання у програмах запліднення *in vitro*, аби в разі смерті могли бути реалізовані репродуктивні права загиблого, у тому числі права на збереження генетичного зв'язку із наступними поколіннями. Однак вітчизняне законодавство не містить норм, які регулюють порядок висловлення волі власника репродуктивного біологічного матеріалу чи ембріонів *in vitro* щодо його використання на випадок смерті особи, тому суди вимушені приймати рішення, звертаючись до аналогії права та аналогії закону, у результаті висновки, яких доходять суди, викликають жваві дискусії у спільнотах правозахисників та науковців. Зокрема профільними комітетами Національної асоціації адвокатів України 24 жовтня 2025 року навіть було проведено науково-практичний круглий стіл на тему «ДРТ: правничі та праволюдні виклики сьогодення», де обговорювалися нові законопроекти щодо ДРТ, а також детально аналізувалася судова практика у цій сфері.

У зв'язку із викладеним вище, **метою цієї статті** стало дослідження проблемних питань спадкування кріоконсервованого репродуктивного матеріалу та ембріонів людини *in vitro* крізь призму вітчизняної судової практики.

Основний матеріал дослідження. Оскільки перехід прав на кріоконсервовані біоматеріали людини до інших осіб після її смерті не врегульований законодавством, на практиці з'явилися непоодинокі випадки звернення до суду з метою врегулювання відносин між одним із подружжя померлого та медичним закладом, з яким укладено договір на кріокон-

сервацію та зберігання репродуктивного біоматеріалу.

Зокрема, у провадженні Святошинського районного суду м. Києва перебувала справа №759/265/23 за позовом загиблого під час воєнних дій чоловіка до клініки репродуктивної медицини про зобов'язання надати їй медичну послугу щодо проведення запліднення *in vitro* з посмертним використанням кріоконсервованого за життя репродуктивного матеріалу покійного чоловіка, оскільки умовами договору про надання послуг кріоконсервування сперми встановлено, що у разі смерті пацієнта договір достроково припиняється, а кріоконсервована сперма підлягає розмороженню (утилізації). Рішенням суду від 14.04.2023 року позов було задоволено з посиланням на необхідність захисту репродуктивних прав людини, зокрема права на батьківство [3].

Подібна справа №947/7597/24 розглядалася Київським районним судом м. Одеси за позовом дружини загиблого військовослужбовця до клініки репродуктивної медицини, у якому вона просила суд надати їй право на розпорядження та використання біологічного матеріалу (сперми) її померлого чоловіка для проведення штучного запліднення з метою продовження роду свого чоловіка. Необхідність звернення до суду у дружини загиблого виникла у зв'язку із тим, що клініка репродуктивної медицини відмовила їй у наданні дозволу на використання кріоконсервованих репродуктивних клітин (сперми), оскільки заявницею не було надано документів, що дають їй право на використання біоматеріалу покійного чоловіка, а саме письмового нотаріального посвідчення на розпорядження (заяви) та/або нотаріально посвідченого заповіту на розпорядження біологічним матеріалом та/або відповідного рішення суду. Розглянувши зазначену справу, суд у своєму рішенні від 18.06.2024 року вказав, що у зв'язку з відсутністю правового механізму щодо розпорядження та подальшого посмертного використання кріоконсервованого за життя репродуктивного матеріалу чоловіків межі оцінки можливості відновлення права позивачки судом мають бути настільки широкими, наскільки це необхідно для можливості досягнення

балансу приватних та публічних інтересів. Тому враховуючи, що репродуктивне право є одним із основних та важливих природних прав людей, що може реалізовуватися різними способами, забезпеченими законодавцем, суд дійшов висновку, що позов підлягає задоволенню [4].

Таким чином, суди вирішували спори щодо можливості посмертного використання кріоконсервованого репродуктивного матеріалу пацієнтів, ґрунтуючись на нормах щодо захисту особистих немайнових прав осіб, однак такий підхід видається не зовсім слушним у контексті посмертної репродукції, оскільки доцільніше використовувати положення спадкового права, на що вказують як вже запроваджені зміни у чинному законодавстві, так і проекти законів у сфері ДРТ.

Так, підпунктом 3 пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» передбачено, що у разі смерті або оголошення судом померлою особи, репродуктивні клітини якої зберігаються відповідно до законодавства, їх безоплатне зберігання відповідно до цього Закону здійснюється протягом трьох років з моменту смерті такої особи або оголошення судом її померлою. Після закінчення цього строку подальше зберігання таких клітин може бути продовжене за рахунок іншої особи, визначеної у заповіті особи щодо власних репродуктивних клітин, які зберігаються відповідно до законодавства, на випадок її смерті або оголошення судом її померлою [5]. Враховуючи, що згідно ст. 1233 ЦК України заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті, і законодавець передбачає можливість скласти заповіт щодо кріоконсервованого репродуктивного біоматеріалу, відповідно щодо нього як до об'єкта цивільних прав можуть складатися відносини спадкування. Однак за відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини, право на спадкування почергово одержують спадкоємці за зако-

ном. Водночас зважаючи на мету здійснення кріоконсервації репродуктивного біоматеріалу людини та тісний генетичний зв'язок із померлим, видається, що включення таких об'єктів до складу спадщини не позбавлене біоетичних проблем, тому потребує окремого врегулювання.

У зв'язку з цим варто звернути увагу, що на сьогоднішній день у Верховній Раді України зареєстровано Проект Закону про застосування допоміжних репродуктивних технологій №13683 від 22.08.2025, поданий Кабінетом Міністрів України, а також альтернативний законопроект №13683-1 від 04.09.2025, що надійшов від одного з Народних депутатів України. Не зважаючи на те, що обидва законопроекти не вирішують повністю усіх проблем, що виникають на практиці під час застосування ДРТ, і потребують доопрацювання, у цій статті увага зосереджена саме на питанні подальшої долі прав на кріоконсервований репродуктивний біоматеріал та ембріони людини *in vitro*, тому розглянемо, що саме пропонується у зазначених законопроектах для його врегулювання.

Зокрема проектом №13683 від 22.08.2025 передбачається, що «У разі смерті, оголошення особи померлою, репродуктивні клітини якої зберігаються, подальше зберігання та використання репродуктивних клітин забороняється, а зберігання припиняється з подальшою утилізацією, якщо інше не передбачено *законом або розпорядженням (заявою)* особи щодо власних репродуктивних клітин. У такому випадку, після смерті особи, має право розпоряджатися її репродуктивними клітинами особа, визначена у заяві (стаття 17 проекту) [6].

У свою чергу, проект №13683-1 від 04.09.2025 взагалі не містить норм щодо подальшої долі кріоконсервованого репродуктивного біоматеріалу пацієнтів, що померли, обмежуючись лише включенням відповідних положень до договору сурогатного материнства [7].

Між тим, вже на сьогоднішній день при існуючому правовому регулюванні пацієнти програми ДРТ можуть скласти розпорядження на випадок смерті щодо можливості використання своїх кріоконсервованих репродуктивних біоматеріалів іншими особами (другим з подружжя

чи батьками) як з репродуктивною метою, так і з будь-якою іншою (наприклад з науковою). Таке розпорядження може бути втілено і в заповіті, і в договорі чи інформованій добровільній згоді на кріоконсервацію та зберігання біоматеріалу, і в спеціальній заяві медичному закладу, де щодо пацієнта проводиться лікування методами ДРТ.

Однак у випадку відсутності такої вказівки померлого, законодавством має бути передбачено спеціальний механізм переходу прав на кріоконсервованій біоматеріал померлого до членів його сім'ї з метою забезпечення реалізації їх прав на батьківство/материнство або ж прямого генетичного зв'язку із наступними поколіннями. У зв'язку із цим, за аналогією з положеннями статті 1227 ЦК України, доцільно передбачити можливість переходу прав на кріоконсервованій біоматеріал у порядку сингулярного правонаступництва, за якого до правонаступника переходять окремі права та обов'язки.

Дещо складнішим з практичної точки зору є спадкування кріоконсервованих ембріонів *in vitro*, оскільки право власності на них найчастіше належить не одній особі, як у випадку із кріоконсервованими статевими клітинами, а подружжю.

Так, значний резонанс у цивілістичній спільноті викликало рішення Центрального районного суду м. Дніпра від 08 вересня 2025 року у справі №203/4924/23 за позовом батьків померлого чоловіка до його дружини та клініки репродуктивної медицини про передачу їм на зберігання ембріонів, встановлення факту генетичного зв'язку між зазначеними ембріонами та позивачами, визнання права позивачів як подружжя на застосування репродуктивних технологій через сурогатне материнство за допомогою вказаних ембріонів, зобов'язання вжиття заходів щодо забезпечення права позивачів як подружжя на застосування ДРТ через сурогатне материнство за допомогою спірних ембріонів, визнання права позивачів на подальшу реєстрацію факту народження дитини, яка народиться за допомогою застосування ДРТ через сурогатне материнство за допомогою цих ембріонів, як батьків дитини. Вирішуючи справу, суд вважав за можливе вирі-

шити питання про ембріони за аналогією закону: оскільки доля репродуктивних клітин померлої особи може регулюватися її заповітом (тобто не відноситься до особистих немайнових прав, а регулюється як майнові відносини), то і до визначення правового статусу ембріонів слід застосувати положення про майнові права, з обмеженням їх вимогами щодо додержання моральних засад суспільства, передбаченими ч. 4 ст. 13 ЦК України. Таким чином, закономірно розглядаючи ембріони *in vitro* як об'єкти цивільних справ, що входять до складу спадщини, суд, задовольняючи позов, ґрунтувався серед іншого і на тому, що відповідач (дружина померлого) «добровільно відмовилась від своєї частки у спадщині за законом після смерті її чоловіка, на яку вона мала право в порядку ст. 1261 ЦК України, та можливості при поділі спадщини в натурі (ч. 2 ст. 1278 ЦК України) порушувати питання перед іншими спадкоємцями про свої переважні права на спірні ембріони (зокрема, з мотивів більш тісного їх зв'язку з нею), а в разі недосагнення згоди звернутись за вирішенням спору до суду» [8].

В цілому підтримуючи можливість переходу прав на кріоконсервовані ембріони *in vitro* після смерті їх власника/власників у порядку сингулярного правонаступництва, все ж видається, що суд не врахував того факту, що спірні ембріони належали померлому та його дружині на праві спільної власності, оскільки були утворені шляхом злиття статевих клітин кожного з них. При цьому, як визначено статтею 368 ЦК України, спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності є спільною сумісною власністю.

У зв'язку із цим необхідно враховувати, що відповідно до статті 1226 ЦК України частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах і суб'єкт права спільної сумісної власності має право заповідати свою частку у праві спільної сумісної власності до її визначення та виділу в натурі. Таким чином, не зважаючи на те, що за матеріалами справи №203/4924/23 дружина померлого відмовилась від спадщини, до складу якої входила $\frac{1}{2}$ частка у праві спільної

сумісної власності на кріоконсервовані ембріони *in vitro*, вона залишилася власником своєї $\frac{1}{2}$ частки у праві власності на них. У свою чергу, статтею 369 ЦК України передбачено, що співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними, а розпоряджання спільним сумісним майном здійснюється за згодою всіх співвласників, якщо інше не встановлено законом. Оскільки спільна сумісна власність одного з подружжя та батьків спадкодавця на кріоконсервовані ембріони *in vitro* виглядає досить абсурдно, у законодавстві необхідно прямо врегулювати питання переходу прав на такі об'єкти у випадку смерті їх власника або одного зі співвласників. Однак існуючі законопроектні пропозиції навряд чи можуть вирішити означену проблему. Зокрема проектом закону №13683-1 від 04.09.2025 передбачається положення згідно якого у випадках смерті або визнання померлим в судовому порядку подружжя (одного із подружжя), використання кріоконсервованих ембріонів, що належать подружжю забороняється, якщо не існує письмово оформленого розпорядження (заповіту) пацієнта (пацієнтів) (стаття 24 проекту) [7]. Тобто таке формулювання не лише не допускає можливості переходу прав на ембріони до батьків їх померлого співвласника, але і не передбачає можливості набуття таких прав другим із подружжя в порядку сингулярного правонаступництва за відсутності спеціального розпорядження ембріонами *in vitro* на випадок смерті. Альтернативний проект закону №13683 від 22.08.2025 взагалі не містить положень щодо спадкування кріоконсервованих ембріонів *in vitro*, однак у ньому пропонується встановити, що власниками ембріона людини *in vitro* є подружжя або одинока особа у випадку культивування ембріона людини після смерті іншої особи згідно із заявою на розпорядження репродуктивними клітинами іншої особи після її смерті або за наявності заяви щодо розпорядження ембріоном людини *in vitro* другим з подружжя після смерті одного з подружжя (стаття 16 проекту) [6]. Відповідно, і в цьому законопроекті не передбачено можливості переходу прав

померлого на ембріони *in vitro* до будь-яких інших осіб, крім другого з подружжя.

Однак такий підхід видається дещо звуженим, оскільки не враховує необхідності визначення подальшої долі кріоконсервованих ембріонів *in vitro* у випадку, якщо за життя їх власника чи співвласника не було зроблено особистого розпорядження на випадок смерті. Крім того, якщо власниками таких ембріонів є подружжя, а не одна особа, розпорядження ними на випадок смерті має бути спільним та відповідати вимогам, передбаченим для заповіту подружжя. Тобто частка у праві спільної сумісної власності на кріоконсервовані ембріони *in vitro* після смерті одного з подружжя має переходити до другого з подружжя, який його пережив і лише у разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті (чи іншій спільній заяві).

Висновки. Таким чином, розглядаючи кріоконсервовані репродуктивні біологічні матеріали та ембріони людини *in vitro* як самостійні об'єкти цивільних прав, можна дійти висновку, що вони можуть бути об'єктами спадкових правовідносин. А враховуючи особливу правову природу таких біологічних об'єктів, можливі наслідки та біоетичні аспекти їх посмертного використання, видається, що право власності на них після смерті їх власника (або співвласника) має переходити до правонаступників на підставі «особистого розпорядження» на випадок смерті особи (чи аналогу заповіту подружжя, якщо йдеться про спільні ембріони *in vitro*) або у порядку сингулярного правонаступництва.

У зв'язку із цим в умовах рекодифікації цивільного законодавства пропонується доповнити положення книги шостої ЦК України статтею «Право на кріоконсервований репродуктивний біоматеріал, який належав спадкодавцю» такого змісту:

«1. Фізична особа, чиї кріоконсервовані репродуктивні біоматеріали (сперматозоїди або яйцеклітини, тканина яєчка або його придатків, тканина яєчника та ембріони) або ембріони *in vitro*, знаходяться на зберіганні у закладі охорони здоров'я або біобанку, має право розпорядитися правом на кріоконсервований репродуктив-

ний біоматеріал на випадок своєї смерті, зробивши відповідне особисте розпорядження закладу охорони здоров'я чи біобанку у договорі про надання медичних послуг у сфері допоміжних репродуктивних технологій, договорі зберігання чи в окремій письмовій нотаріально посвідченій заяві-розпорядженні.

2. Кожне нове особисте розпорядження правом на кріоконсервований репродуктивний біоматеріал скасовує попереднє і не відновлює розпорядження, яке зроблене перед ним.

3. Права та обов'язки щодо кріоконсервованого репродуктивного біоматеріалу померлого, щодо якого за життя не було зроблено особисте розпорядження, переходять до членів його сім'ї: другого з подружжя або батьків (у разі відсутності другого з подружжя). У разі відсутності або відмови членів сім'ї від прав на кріоконсервований репродуктивний біоматеріал померлого, права на нього переходять до закладу охорони здоров'я або біобанку, де зберігається біоматеріал.

4. Подружжя або жінка та чоловік, що не перебувають у зареєстрованому шлюбі

між собою, чиї кріоконсервовані ембріони *in vitro* знаходяться на зберіганні у закладі охорони здоров'я або біобанку, мають право розпорядитися правом на кріоконсервовані ембріони *in vitro* на випадок смерті одного з них або їх обох, зробивши відповідне спільне розпорядження закладу охорони здоров'я чи біобанку у договорі про надання медичних послуг у сфері допоміжних репродуктивних технологій, договорі зберігання чи в окремій письмовій нотаріально посвідченій заяві-розпорядженні.

5. Права та обов'язки одного з подружжя або жінки та чоловіка, що не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою, щодо кріоконсервованих ембріонів *in vitro* у разі смерті другого з них, якщо за життя ними не було зроблено спільного розпорядження, переходять до другого з подружжя або до батьків (у разі відсутності другого з подружжя). У разі відсутності або відмови членів сім'ї від прав померлого на кріоконсервовані ембріони *in vitro*, права на них переходять до закладу охорони здоров'я або біобанку, де вони зберігаються».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
2. Проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої №14056 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57356>.
3. Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 14.04.2023 року у справі №759/265/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111073607>.
4. Рішення Київського районного суду м. Одеси від 18.06.2024 року у справі №947/7597/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119924715>.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство): Закон України від 22.11.2023 № 3496-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3496-20#Text>.
6. Проект Закону про застосування допоміжних репродуктивних технологій №13683 від 22.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57179>.
7. Проект Закону про застосування допоміжних репродуктивних технологій №13683-1 від 04.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57257>.
8. Рішення Центрального районного суду м. Дніпра від 08 вересня 2025 року у справі 203/4924/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130344534>.

Стаття надійшла у редакцію: 31.10.2025

Стаття прийнята: 14.11.2025

Опубліковано: 15.12.2025

